

Бахмат Наталія,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

УДК 378.005.6

ХМАРО ОРІЄНТОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Учебно-методическое обеспечение высших учебных заведений является одной из составляющих обеспечения качества профессиональной педагогической подготовки учителей начальной школы. В статье определено содержание понятия «учебно-методическое обеспечение», определены его составляющие, которые разрабатываются высшими учебными заведениями. Выделена группа умений, ориентирующих будущих педагогов на реализацию конструктивно-проективной производственной функции в практической деятельности.

Ключевые слова: *качество подготовки, профессионального образования, электронный образовательный ресурс, учебная книга, учебник, умение проектировать, облачные технологии.*

Educational and methodological support of the universities is one of the main components of quality assurance of pedagogical professional training of primary school teachers. Therefore, in the article the meaning of "scientific and methodological support", its components developed by higher educational institutions are defined. A group of skills is examined that guide the future teachers to implement structurally projective production's function in industrial activity.

Key words: *quality of training, professional education, electronic educational resource, educational book, textbook, the ability to design, cloudy technologies.*

Якість педагогічної професійної підготовки учителів початкових класів певною мірою визначає навчально-методичне забезпечення (НМЗ) вищих педагогічних навчальних закладів (ВПНЗ), що є системою засобів навчання й технологій їх використання. Ця система проектується науково-педагогічним працівником для організації навчально-професійної діяльності студентів та науково-педагогічних працівників (аудиторної, позааудиторної, групової та самостійної).

Системна якість освіти визначається сукупністю освітніх засобів і технологій їх використання, за умови, що вона проектується з метою сприяння становленню студента у ролі суб'єкта майбутньої фахової діяльності. Ця сукупність визначається як навчально-методичне забезпечення професійної освіти. Її рівень залежить від якості організації навчально-методичної діяльності у виші.

Проблему науково-методичного забезпечення навчального процесу в різних закладах освіти досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці І. Абдулліна, Ю. Андріяко, Я. Болюбаш, С. Гончаров, Г. Гребенюк, О. Дубасенюк, Л. Збаравська, Л. Карташова, В. Козаков, І. Лащик, К. Левківський, Н. Петренко, В. Салов, М. Степко, Г. Шемелюк та ін.

Отже, одним із важливих завдань науково-педагогічного працівника ВПНЗ, вчителя у початковій школі є вміння проектувати цілісне автентичне НМЗ. Його використання дозволить науково-педагогічному працівнику та студентам (учням) вибудувувати індивідуальну траєкторію навчання та модель змісту навчальних дисциплін [9].

Метою статті є обґрунтування потреби створення НМЗ професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в умовах хмаро орієнтованого педагогічного освітнього середовища.

НМЗ належить до засобів навчання та постає однією з важливих підсистем педагогічної технології. Змістом комплексного НМЗ є «всі структурні компоненти, з яких воно складається як ціле необхідне і достатнє для якісної реалізації проектованої системи освітнього процесу за спеціальністю й навчальними дисциплінами» [1].

Розроблення методичних посібників потребує обґрунтованого наукового супроводу як у навчальних, так і наукових виданнях. НМЗ є певною, чітко визначеною сукупністю навчально-методичних документів, що розглядаються як модель освітнього процесу, яку згодом буде реалізовано на практиці [3].

НМЗ, що використовується в освітньому процесі може охоплювати: робочі навчальні плани та програми; навчальні програми з вибіркових навчальних дисциплін; навчальні посібники; інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять; індивідуальні семестрові завдання; контрольні завдання до семінарських, практичних і лабораторних занять; методичні матеріали для студентів з питань самостійного опрацювання фахової літератури, написання курсових і дипломних проектів (робіт) тощо [8].

Повертаючись до синонімічного ряду позначення навчальних видань, розглянемо підхід, де активно вживається термін «інформаційне методичне забезпечення навчального процесу» та обґрунтовуються вимоги до навчальної книги, основною з яких є «гарантія адекватного засвоєння знань певним читачем для задоволення визначеної мети... Навчальна книга – це інформаційна модель певної педагогічної системи та водночас автономний засіб навчання, що розрахований керувати педагогічним процесом» [5].

Необхідно зауважити, що науковці виокремлюють такі різновиди навчальних видань: інструкція, конспект лекцій, курс лекцій, методичні рекомендації (методичні вказівки), навчальний наочний посібник, навчальний посібник, навчально-методичний посібник, наочний посібник, посібник, практикум, практичне видання, практичний poradnik, практичний посібник, текст лекцій, хрестоматія.

Основою навчально-методичного забезпечення для ВПНЗ є підручники з певних навчальних дисциплін як навчальна книга. Підручник має обов'язково цілком відповідати навчальній програмі. У ньому має бути наявна неодмінна системність відображення змісту. Зміст підручника має забезпечувати досягнення поставлених цілей, виконання освітніх функцій, відповідати вимогам дидактики.

Якщо традиційна педагогіка передбачає, що підручник є допоміжним засобом у руках науково-педагогічного працівника [2], то інформатизація освіти призвела до створення електронних освітніх ресурсів (ЕОР), які переважно постають у ролі автономних засобів навчання, призначених для індивідуального управління пізнавальною та навчальною діяльністю студентів.

«Метою створення ЕОР є модернізація освіти, змістове наповнення освітнього простору, забезпечення рівного доступу учасників навчально-виховного процесу до якісних навчальних та методичних матеріалів, незалежно від місця їхнього проживання та форми навчання, створених на основі ІК. До основних видів ЕОР належать [7]: електронний документ, електронне видання, електронний аналог друкованого видання, електронні дидактичні демонстраційні матеріали, інформаційна система, комп'ютерний тест, електронний словник, електронна бібліотека цифрових об'єктів, електронний навчальний посібник, електронні методичні матеріали, курс дистанційного навчання, електронний лабораторний практикум.

Ідея комплексного використання та проектування навчальних видань прослідковується у багатьох працях науковців. Проте, як свідчить досвід, традиційне НМЗ, навіть якщо його склад вирізняється повнотою, характеризується розрізненістю створення і використання компонентів, несистемністю та нецілісністю.

«Основні компоненти навчання не відображаються як єдність взаємопов'язаних між собою елементів, тому традиційне навчально-методичне забезпечення – це насамперед набір компонентів, що належать до одного предмета, але не є собою єдиним цілим, яке могло б надалі забезпечити використання набутих знань та вмінь під час вивчення циклу дисциплін професійної підготовки та професійної діяльності у майбутньому. У зв'язку з цим виникає проблема невідповідності між призначенням навчально-методичного забезпечення і його реальним станом та використанням» [3].

Вимоги щодо структури, змісту та обсягів підручників і навчальних посібників, підготовлених для ВНЗ, досить ґрунтовно окреслені Наказом Міністерства освіти і науки України № 11 від 10.01.2009 р. Забезпечення реальної функціональності та затребуваності підручників залежить від логіки та послідовності їхньої структури. До зовнішньої структури підручників та навчальних посібників належать: зміст (перелік розділів); вступ (або передмова); основний текст; запитання та/чи тести для самоконтролю; обов'язкові та додаткові задачі, приклади; довідково-інформаційні дані для розв'язання задач (таблиці, схеми тощо); апарат для орієнтації в матеріалах книги (предметний, іменний покажчики) [6].

Зауважимо, що проектування підручника, його структурування та розроблення також залежить від специфіки змісту, обсягу навчального часу, виділеного на певну навчальну дисципліну, рівня підготовленості до такої діяльності науково-педагогічних працівників та студентів.

Виконуючи основні професійні функції, що визначено у «Державних стандартах вищої освіти», і викладач, і вчитель початкової школи повинні здійснювати значну кількість інтелектуальних і практичних операцій у процесі підготовки до організації навчально-виховного процесу, зокрема й під час створення підручників. Розгляд нормативних документів дозволяє зробити висновок, що вміння проектувати НМЗ не відображено, однак частина вмінь відтворює елементи проектування навчально-методичних матеріалів. Наприклад, до них можна зарахувати такі вміння:

- формувати систему навчальних елементів (інформаційну базу освітньої та професійної підготовки);
- встановлювати логічні зв'язки між навчальними елементами (логічну обробку масиву змісту підготовки);
- розробляти графи та матриці логічних зв'язків розділів навчальних дисциплін;
- проводити структурування навчального матеріалу, певного структурного елементу програми;
- створювати систему базових тестових завдань;
- визначати засоби навчання; розробляти опорні конспекти тощо.

Комплекс сформованих умінь характеризує змістову діяльність науково-педагогічного працівника ВПНЗ та вчителя початкових класів у напрямі проектування НМЗ процесу навчання. Такий перелік є неповним, оскільки зазначені якості проявляються у процесі навчання студентів у ВПНЗ та є базовими для формування фахових компетентностей, необхідних для креативного проектування та конструювання подальшої професійної діяльності.

Сучасні вчителі початкових класів повинні бути здатними до проектування нових навчальних дисциплін й відповідного навчально-методичного забезпечення. Його невід'ємним компонентом повинні стати ЕОР: електронні енциклопедії, підручники, тестові програми, довідники, предметно-орієнтовані середовища, освітні портали тощо.

Означені вимоги привертають увагу Л. Карташової. Учена розглядає актуальність створення та використання навчально-методичних матеріалів на основі ІТ, вказуючи на те, що серед основних переваг використання хмарних технологій (ХТ) у навчальних закладах можна виокремити [4]:

- значне зменшення матеріальних витрат на оновлення програмного та технічного забезпечення;
- доступність сучасних версій програмного забезпечення;
- зменшення потреби в спеціалізованому обладнанні навчальних аудиторій;
- онлайн-управління позааудиторною роботою суб'єктів навчання;
- дистанційне створення та поновлення бази навчальних і методичних матеріалів декількома користувачами з можливістю онлайн-синхронізації діяльності;
- забезпечення дистанційного користування базою навчально-методичних матеріалів;
- можливість здійснення контролю та оцінювання діяльності студентів (учнів) на відстані як онлайн, так і офлайн;

- забезпечення неперервних онлайн-взаємозв'язків учасників навчального процесу (чати, повідомлення, веб-семінари, веб-збори тощо);
- відсутність реклами на освітніх ресурсах;
- антивірусний захист;
- дистанційне створення та поновлення бази навчальних і методичних матеріалів (ЕОР) декількома користувачами з можливістю онлайн-синхронізації роботи.

Остання позиція викладеного переліку дозволяє припустити, що одним із найбільш перспективних засобів створення та поновлення бази навчальних і методичних матеріалів є хмарні технології, що відкривають освітянам загальну доступність ЕОР. Також вони є компонентами змістовного наповнення сучасного навчального середовища. До того ж, вони дозволяють проектувати та розробляти вищеописане НМЗ на основі веб-технологій, завдяки доступності та зрозумілості, як науково-педагогічним працівникам так і майбутнім учителям початкових класів [4].

Отже, на відміну від традиційного, навчально-методичне забезпечення, розроблене в умовах хмаро орієнтованого педагогічного освітнього середовища, має бути відкритим та динамічним, елементарно змінним та сприйнятливим для вчителів з різним рівнем ІТ-компетентності.

«У майбутньому саме хмаро орієнтовані технології, як передові технології інформаційного суспільства, можуть постати в ролі основоположного технічного компонента розвитку інноваційного освітнього середовища, наповнення (розроблення контенту) якого буде здійснюватись педагогами, студентами і учнями» [4].

Аналіз зазначених напрацювань дозволяє зробити припущення про те, що на сьогодні не існує робіт, які присвячені проблемі дослідження та окреслення теоретико-методичних засад проектування хмаро орієнтованого середовища з метою педагогічної підготовки вчителів початкової школи.

Таким чином, необхідно зазначити, що особливо гостро постає проблема обґрунтування сутності і механізмів розроблення хмаро орієнтованого середовища, як однієї з фундаментальних організаційно-педагогічних умов і основних способів підготовки вчителів початкової школи до педагогічної діяльності в умовах ВПНЗ. Здійснений аналіз наукових джерел засвідчує, що сучасною педагогічною наукою та рівнем розвитку ІТ сформовано об'єктивні передумови для дослідження проблеми теоретико-методологічних засад проектування хмаро орієнтованого середовища педагогічної підготовки вчителів ПШ у ВПНЗ.

Використані літературні джерела

1. *Абдуллина И. А.* Роль комплексного учебно-методического обеспечения в подготовке специалистов среднего звена для гостиничного сервиса [Текст] / И. А. Абдуллина // Вестник казанского технологического университета. – 2005. – № 2. – С. 213–215.
2. *Беспалько В. П.* Природосообразная педагогика [Текст] : лекции по нетрадиционной педагогике проф. Беспалько В. П. / В. П. Беспалько. – М. : Народное образование, 2008. – 512 с.
3. *Збаравська Л. Ю.* Навчально-методичне забезпечення курсу фізики для студентів аграрно-технічних університетів [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Л. Ю. Збаравська; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т імені І. Огієнка. – Кам'янець-Подільський, 2010. – 277 с.
4. *Каташова Л. А.* Безхмарне «хмарне» майбутнє освіти. – Тренди інформатизації : педагогічні технології. Спільний медіа-проект Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та редакції тижневика Овіта» № 1 [Текст] / Л. А. Каташова ; модератор проекту: Микола Левшин // Освіта. – 2014. – 2–9 липня. – С. 6.
5. *Левківський К. М.* Інформаційно-методичне забезпечення навчального процесу [Текст] : посібник / К. М. Левківський, В. О. Салов. – Д. : Національний гірничий університет, 2011. – 162 с.

6. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів наукових та навчальних видань викладачів і студентів УДПУ [Текст] / уклад. О. О. Ярошинська. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – 112 с.

7. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси [Електронний ресурс] / Наказ Міністерства освіти 01.10.2012 № 1060. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>. – Назва з екрана.

8. *Сопівник Р. В.* Довідник з історії національної педагогіки [Текст] : довідник / Р. В. Сопівник, О. В. Васюк, І. В. Сопівник. – Київ : ДАКККиМ, 2011. – 236 с.

9. *Стрюк А. М.* Система хмаро орієнтованих засобів навчання як елемент інформаційного освітньо-наукового середовища ВНЗ [Електронний ресурс] / А. М. Стрюк, М. В. Рассовицька. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 42, №4. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8289/1/1087-4044-1-PB.pdf>. – Назва з екрана.

Bibliography

1. *Abdullyna Y. A.* Rol kompleksnoho uchebno-metodycheskoho obespechenia v podhotovke spetsyalystov sredneho zvena dlia hostynnoho servysa [Tekst] / Y. A. Abdullyna // Vestnyk kazanskoho tekhnolohycheskoho unyversyteta. – 2005. – № 2. – S. 213–215.

2. *Bespalko V. P.* Prydosobraznaia pedahohyka [Tekst] : lektsyy po netradytsyonnoi pedahohyke prof. Bespalko V. P. / V. P. Bespalko. – M. : Narodnoe obrazovanye, 2008. – 512 s.

3. *Zbaravska L. Yu.* Navchalno-metodychne zabezpechennia kursu fizyky dlia studentiv ahrarnotekhnichnykh unyversytetiv [Tekst] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / L. Yu. Zbaravska; Kam'yanets-Podil. nats. un-t imeni I. Ohienka. – Kam'yanets-Podilskyi, 2010. – 277 s.

4. *Katashova L. A.* Bezkhmarne «khmarne» maibutnie osvity. – Trendy informatyzatsii : pedahohichni tekhnolohii. Spilnyi media-proekt Natsionalnoho pedahohichnoho unyversytetu imeni M. P. Drahomanova ta redaktsii tyzhnevnyka Osvita» № 1 [Tekst] / L. A. Katashova ; moderator proektu: Mykola Levshyn // Osvita. – 2014. – 2–9 lypnia. – S. 6.

5. *Levkivskiy K. M.* Informatsiino-metodychne zabezpechennia navchalnoho protsesu [Tekst] : posibnyk / K. M. Levkivskiy, V. O. Salov. – D. : Natsionalnyi hirnychi unyversytet, 2011. – 162 s.

6. Методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів наукових та навчальних видань викладачів і студентів УДПУ [Текст] / уклад. О. О. Ярошинська. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – 112 с.

7. Про затвердження Положення про електронні освітні ресурси [Електронні ресурс] / Наказ Міністерства освіти 01.10.2012 № 1060. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>. – Назва з екрана.

8. *Сопівник Р. В.* Довідник з історії національної педагогіки [Текст] : довідник / Р. В. Сопівник, О. В. Васиук, І. В. Сопівник. – Київ : ДАКККиМ, 2011. – 236 с.

9. *Стрюк А. М.* Система хмаро орієнтованих засобів навчання як елемент інформаційного освітньо-наукового середовища ВНЗ [Електронні ресурс] / А. М. Стрюк, М. В. Рассовицька. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Т. 42, №4. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/8289/1/1087-4044-1-PB.pdf>. – Назва з екрана.